

ІВАН ДРАЧ І ЙОГО “НЕСПОКІЙНІ КРИЛА”

Постійно на передовій – чи ж легко? В битві за Україну. Український характерник з ім’ям Мазепи, Котляревського й Франка.

Народжений у порі, коли всі рупори країни захлинались від прослави Сталіна, преса героїзувала подвиги Мічуріна, Чкалова, Стаханова та Ангеліної, а народний плач за мільйонами жертв підступно облаштованого Москвою голодомору та за тисячами ув’язнених і закатованих т. зв. “ворогів народу” (насправді – передовсім національно свідомих українців) намагалися заглушити бравурною піснею “Шірока страна моя родная...”, Іван Драч мусив змалку вчитися розуміти, де правда, де кривда, бо говорилося одне, а творилося інше. Брехлива влада деморалізувала суспільство, і не один в ейфорії від обіцяного комуністичного раю став звичайним знаряддям у руках тієї влади, або, як влучно сказано в діяспорній “Енциклопедії Українознавства” про О. Полторацького, “віддав своє ім’я на послуги партії в справі нищення української культури”. Московія вмів витравлювати іонаціональне – варто лише кліюнути на її наживку. Відомий космонавт Георгій Гречко повідомляє про себе: “Папа у мене – українець, мати – беларуска, а я – руській”, – і має це за похвальбу. Українець-москвич, артист Василь Лановий – чи то пак, давно уже Лановой, – заявляє: “Пушкін – вот наша національна ідея!”, і називає одного сина на честь Пушкіна, другого – на честь Есеніна. От куди тікає українська енергія!

Іван Драч свого сина назвав Максимом – на честь Максима Залізняка, якому сам Шевченко воздав належне за виступ проти поневолювачів України. Та ще на честь Максима Рильського – по суті літературного “хресного батька” Івана Драча, – бо коли 1961 року Драч зі своєю поемою “Ніж у сонці” стрімким озонним вітром увірвався в затхлу атмосферу “літератури соціалістичного реалізму”, не один із “живих класиків” перелякано замахав руками, а мудрий сивий Рильський не побоявся благословити поета-новобранця щирим друкованим словом – статтю “Батьки і діти” (1962). Літературні “діти” в статті Рильського – це, крім Івана Драча, Микола Вінграновський і Віталій Коротич. Кожному з них поряд із високою похвалою поет-академік адресував й дружні, не категоричні зауваги. (Боляче тут констатувати, що третій із названих, не маючи козацького коріння, живе нині під Москвою – й ні гу-гу! з приводу московського збройного вторгнення в Україну).

Але... про Максима Драча. Нема вже його. Убитий Чорнобилем. Саможертвний лікар, рятував потерпілих – себе не вберіг. Трагедія однієї сім’ї? Ні, трагедія України! Бо ж мбла московська імперія Україну за полігон для нелюдяних експериментів: то голодомори, то політичні репресії, то чорнобилі, то просто розбої й цинічні грабежі.

Не передати печалі Івана Драча з цього приводу, адже поети завжди гостріше від інших переживають як особисте, так і суспільне горе. Скільки болючих роздумів стоїть, скажімо, вже за початком його поезії “Український бумеранг, або Слово на смерть академіка Александрова” (1994). Болючих не так від смерти, як від розчарування в особі покійного:

*Який я щасливий був, коли якимось довідався,
Що він мій земляк – академік Александров.
Народився недалеко від мене – в Таращі.
Вчився і перевчився в Таращі,
Бо ж як цитував Шевченка,
Як співав у капелі Стеценка,
Доки не вивітрило в Москву...
Це ж за його проектом – Чорнобиль,
Це ж його подарунок – Чорнобиль
(Рідній матері Україні)...*

Отож то: “вивітрило в Москву” – а там уже зуміли талант і приручити, й підпорядкувати своїм інтересам. І став нащадок українських письменників Степана і Володимира Александрових (батька і сина, – очевидно, колись Олександрових), випускник Київського університету Анатолій Александров славним “російським” фізиком-атомником, президентом Академії наук СРСР. Інколи озивалися в ньому українські гени, свідченням чого, зокрема, було те, що в аматорській опері грав роль Карася у виставі “Запорожця за Дунаєм”. Та це вже справді була хіба гра. “На лаврах чиїх тоді спав наш земляк? А в яких пропорціях совість дорівнює лисому інтелектові? – резонно ставить питання поет, маючи на увазі голену, в стилі комунотрубадура Дем’яна Бедного, голову академіка Александрова.

*...Могутній старий тарабанив
На всю Перестройку, – басом своїм глушив
Всіх трибунів і всіх політиків...
Заблудився, каже, я в дорозі. – Карась Карасем...*

Який же наслідок? Росія завдяки українському розуму збагатила власний престиж і славу, а Україні підступно відплатила... Чорнобильською АЕС перед вікнами української столиці. Поезія закінчується риторичним запитанням:

*Чому це таким бумерангом доля
Вертає своє добро матері Україні!?*

Володимир Александров свого часу здійснив літературну обробку народної казки “Ходить гарбуз по городу, питається свого роду”. Такими словами, до речі, ще в 1832 році Микола Гоголь – чи не найбільший із тих, що “заблудилися в дорозі”, – вітався-знайомився у Москві з Михайлом Щепкіним. Вартувало б сьогодні ретельно порухатися українському родові. Що не всі живі – це ясно: після відходу у вічність “Небесної Сотні” майже щодня, на жаль, гинуть українські патріоти у війні з московитами на сході України. Та з живих – чи всі здорові? Йдеться передовсім про здоров’я совісти – скільки ідентифікують себе українцями. Правда, у зв’язку з теперішньою агресією Московії супроти України іванів без роду в нас рішуче поменшало, – дасть Біг, зовсім переведуться.

Ловили – не зловили на московську вудку й Івана Драча, зате втрапив на неї рідний брат, який ніяк не міг до кінця своїх днів зрозуміти Івана, нехтуючи навіть мовою рідною... Не тому Івана не зловили, що, зіркий і тямущий, він за пряником бачив канчук, а тому, що – козацького роду. Сріблом-злотом таких не спокусиш. Такі вмруть, як Байда, а Батьківщини не зрадять.

Без України, без тієї калини, до котрої, мабуть, писатиме листи і з тамтого світу, Іван Драч себе не мислив. Унікальний художній талант, одержимий духом української Свободи!

Мало кому з письменників – не лиш українських, а й світових, – адресовано прижиттєво стільки літературних похвал, як Іванові Драчу. Він, проте, достойно витримав випробування славою – тією, за словами Шевченка, “задрипанкою-шинкаркою”. В особі Драча Україна мала свого вірного речника і невтомного войовника. Яких тільки відповідальних функцій не доводилось йому виконувати! Голова Народного Руху України, Товариства “Україна-Світ”, Української Всесвітньої Координаційної Ради, Конгресу української інтелігенції, Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення, народний депутат України 1-го, 3-го і 4-го демократичних скликань, член багатьох президій, комітетів, комісій, рад. “Я член усяких рад підряд”, – з гірким гумором казав у одному з віршів. Гіркота від того, що часто бився, як риба об лід, а бажаного добитись не вдавалось. Ще на початку цього століття, приміром, говорячи з парламентської трибуни про засилля російськомовної преси в Україні, І. Драч заявляв: “Щодня в Україну через “прозорі кордони” з Р[осійської] Ф[едерації] завозяться величезні тиражі російських видань. Нарешті це треба припинити. Ця справа потребує чіткої взаємодії всіх органів влади, чого, на жаль, ми досі не досягнули”¹. Відтоді пройшло майже двадцять років – чи перестала ця заява бути актуальною?

Само собою зрозуміло, що, крім лаврів, на путі неприборканого владою поета було чимало колочок, – починаючи від його відрахування з Київського університету за політичні погляди. (Університет закінчив як заочник). У невільницькому суспільстві прагнув бути вільним мистцем. Були успіхи і невдачі,

¹ РУХ: Додаток до тижневика “Народна Газета”. 2001. № 4. С. 2

не обійшлося без помилок, та душі в ім'я вигоди не продав і сенс життя завше вбачав у здобуванні незалежності. Слушна ж понад двохсотлітня думка англійця В. Годвіна: “Найбільше з усіх благ – в усякому разі те, без якого не можна користуватися іншими благами, – це незалежність”. Про себе у житті-борні Іван Драч писав, не малюючись:

*Де наступав я, де лячно здавався –
Повергали мене супостати.
Їх приснав я, похилим здавався,
Щоб позавтра горою постати.
Щось робив я, що тільки умів,
А вмію скажено робити.
Вирізнили мене з-поміж умів,
Тим, що вбили сина, бандити.
За нього киплю. За нього живу,
Ніяк не вмію я животіти.
Шторми витримую на плаву,
На березі внуки –
синові діти...*

Це з останньої збірки поета – “Неспокійні крила” (2016).

Читач пам'ятає давню “новорічну баладу” Івана Драча “Крила” (1965) – Драчеві твори переважно не забуваються. Та назва збірки – не від цього твору, не від тих крил дядька Кирила, які “розкрали поети, щоб їх муза була не безкрила”. Назву дала сучасна поезія “Берети і кашкети” – одна з визначальних у книжці. Через берет – цей фактично неодмінний атрибут портрету Драча (або в береті, або “простого лов”) – у поезії розкривається авторське “я”. Властиво, це “я” – на тлі 60-х–70-х років минулого століття. Часу, про який Микола Холодний писав: “Золота була епоха – хоч навприсядки скачи: кожен другий – випивоха, три на душу стукачі”. Берет, європейський (типу Рембрандтового) берет, був своєрідним викликом режимові. Радянська інтелігенція щонайбільше ходила в капелюхах, ондатрових шапках, а тут – на тобі: “поклоніння заходу” – берети! “Ходив Світличний в сірому береті”, “Носив берета і зухвалий Дзюба”, носили брати Михайло та Богдан Горині, Софія Караффа-Корбут, Стефанія Шабатура... Драч гордий був омріяним рембрандтівським беретом.

*Павличко за мазепинку віддав би
Кашкет, і кепку, і берет Драча,
Ту кепку, що була предметом зваби, –
Борис звивав до кепки Ілліча...*

У творі, отже, Іван Драч – не лиш про себе, а й про друзів, товаришів по перу чи просто про відомих – не конче близьких йому по духу – особистостей, які відіграли певну роль у його житті. Не обминув, звичайно, Вінграновського, Симоненка, Стуса, Параджанова, Ілленка, Якутовича, Миколайчука, як і Шкловського, Шукшина, Тарковського, Ромма, Чухрая, Висоцького... Ясна річ, не всі Драчеві однодумці ходили у беретах – могли і в мазепинках чи кашкетах. “Кашкета того, розміром в сомбреро”, зокрема, “Вінгран кіношником носив”. Для Драча ж до кінця життя берет залишався найпершою симпатією серед головних уборів:

*Берети – сірий, чорний чи червоний,
То вже жіночий, – всі мені на смак.
То ж досі не цураюся, фасонний,
Бо хто в береті – добрий мені знак.*

Окреслити тематичне коло збірки “Неспокійні крила” непросто. Адже твори у ній – із широкими, часто найнесподіванішими, але вагомими асоціаціями. Іван Драч, поет-енциклопедист, провідний інтелектуал літературної України другої половини ХХ – початку ХХІ століть, умів натяком, а то й підтекстом, сказати більше, ніж інший – спеціальним твором. Асоціації – від колосальної начитаності, від безлічі неординарних зустрічей, від численних мандрів.

Так, oprіч імен, згаданих у творі “Берети і кашкети”, у збірці фігурують ще Гай Юлій Цезар, Війон, Котермак-Дрогобич, Бруно, Галілей, Богун, Виговський, Державін, Пушкін, Шевченко, Франко, Піросмані, Черчіль, Бандера, Лук’яненко, Білаш, Жулинський, Погрібний, а також антигерої Муссоліні, Путін, Кадиров, Табачник та інші, – щось усі та роблять у книжці! А є ж ще окремі присвяти достойним: “Бах”, “В’ячеслав Липинський”, “Мальви Івана Козловського”, “П. І. Муравському”, “З придибенцій П. А. Загребельного”, “Леонідові Череватенку”, “Начальнику премій Б. Олійнику” (цей вірш видається недокінченим), “Квітка Цісик”!..

Така ж багата збірка й географічними назвами: Київ, Париж, Берлін, Бонн, Відень, Прага, Вашингтон, Нью-Йорк, Москва, Астана, Львів, Дрогобич, Біла Церква, Чигирин, Берестечко, Умань, Мар’янівка, рідні поетові Теліжинці...

Ерудиція, розмах. Вільна орієнтація в просторі й часі.

Із княжої доби поет вихоплює привабливу постать волинського князя Володимира Васильковича (бл. 1250–1288) – привабливу тим, що “стільки побудував храмів, а вмер на землі на соломі”. Цей історичний факт у поетовому вірші “Золота солома” вміло спроектовано на нашу сучасність:

*Золота солома – вище золота!
Тоді доля в тебе золота,*

*Як з обіймів і серпа і молота
Ти припав навіки до хреста.*

Врешті, ця сентенція звучить у поета як моральний імператив: “Оцю правду ти навіки зваж...”. Сам Драч – приклад сповідання цього імперативу. У вірші “Срібло-Злото” він зізнається, що ці благородні метали не вельми його манили, та і “не лащились на віку”. Як розжився, бувало, на сякий-такий гріш, то купував книги, і вони, книги, для нього – “Срібло-Злото”. Не від добра – з вини “рідної Сволоти... рідної Доби” (вірш іронічний) – довелося поетові наприкінці життя спродувати раритети. Що умре, мовляв, не серед Срібла-Злата – чи журба? Кепкував – такий собі характер українського перця (а чи козака Мамає?) – навіть із костюмахи:

*А прийдуть посланці від Баби Коси-Моргулі,
Щоб гойднувся Війоном...
Хіба перцем у ріднім вінку
Серед Золотої-Золотої Цибулі,
Серед Срібного Часнику...*

Козацька доба в збірці “Неспокійні крила” репрезентована поемою про Богдана Хмельницького – “Хмель. По Берестечку”. Цей твір, як зрештою більшість високоінтелектуальних творів Івана Драча, вимагає підготованого читача. Такого, котрому вже сама назва говорить багато. Під Берестечком літом 1651 року козацьке військо, зражене союзниками-татарами, зазнало тяжкої поразки від польсько-шляхетського війська. Найгірше, що татари, відступаючи, підступно забрали з собою Хмельницького. Провід над козаками перебрав полковник Іван Богун. Йому вдалося через нетрі-болота вивести основні козацькі сили з польського оточення, проте втрати під Берестечком були неабиякі. Хмельницький, повернувшись невдовзі із полону, змушений був у вересні того року підписати у Білій Церкві украй не вигідну для України угоду з польським коронним гетьманом Потоцьким. Саме про той час – поема. Твір глибоко психологічний, власне весь побудований на переживаннях, на душевному самоаналізі Хмельницького з одного боку, і на внутрішніх голосах загального, зокрема козацького невдоволення гетьманом після Берестечка – з другого. Хмельницькому не довіряють. “Втік з татарами. Допоки ми кривавились в болотах” – так, за поемою, мислять козаки. Народну тодішню недовіру висловлено майстерним рядком

“Буйна хвища люті люду”. Автор поеми, звісно, у цій історичній дилемі не може стати на той чи на інший бік. І Хмельницькому хотілося б вірити (усе-таки відважний Хмель!), і народ же, мовлячи оцінкою Драчевого товариша по перу, “не макуха”. То ж сумнівів у цьому питанні Іван Драч не знімає:

*Хто зна, хто зна – чи тікав він,
Чи його заповнили.
Хмелю хитрий і лукавий.
Мольфарисько з полонини!*

Богдан Хмельницький усе ж переборов пригнічення, депресію у зв'язку з Берестечком, і поет віддає йому за це належне. “Геть, жура! Незрадна шабле, в піхвах ворущися, нене!” – прокинулася Богданова рішучість, і він, як відомо, поновивши весною 1652 року війну з Польщею, уже в червні розбив шляхетське військо під Батогом. У поемі ця поновлена війна, сказати б, “за кадром” – твір закінчується лише підготовою до неї: “Знов, панове товариство, готуватись знов до битви! Знову. Знову. Завше знову...”. І це “знову” означає: все спочатку! Але... то вже був період, коли Хмельницькому “старт москальський... стелили супостати”.

Поема “Хмель. По Берестечку” дійсно якоюсь мірою написана за законами такого рідного Драчеві й дорогого кіномистецтва: тяжіння до зорових образів, фрази часто не контаміновані, а – як окремі кадри, несподівані напливи думок тощо. Автор наче закликає читача до співтворчості: думай, чоловіче, кмітуй. Дбай, щоби й тїнь зрадництва на тебе не впала.

Як і в кожній своїй книжці, у “Неспокійних крилах” Іван Драч то вибуховий (стерезися: вулкан!), то зосереджено розважливий (політик і дипломат), то ліричний, то іронічно-сатиричний. Різний Іван Драч – як та музика у його вірші “Бах”:

*То тяжко вдаряє обухом,
А то пропадає й лоскоче –
Манюній метелик над вухом
Ледь дише, ледь в тиші тріпоче.*

Вірш цей, до речі, особливо майстерний щодо алітерацій: “Огромом громохого грому орган громовержить до Бога”, “Ридання. Рясне рокотання. Орган вивергає удари”. Вчувається щось від карбованого ритму М. Бажана: “В повітрі рокочучи йшли літаки...”. (Втмен, Лорка, Бажан – серед улюблених поетів І. Драча; з Бажаном, до того ж, єднала його щира дружба).

Вбачати пряму залежність у цім “рокотанні” було б, ясна річ, несерйозністю. Це звичайний перегук, який у літературі передовсім цікавий під оглядом генези. Скажімо, віршована мініатюра І. Драча “Як ти хворий, знеславлений, бідний...” тематично перегукується з байкою Л. Боровиковського “Багатий, бідний”, що закінчується вказівкою на фольклорне джерело: “Недаром люди гомонять: поки багат, то поти й сват”. З фольклору, з тієї невичерпної криниці мудрості, черпає й Іван Драч. В одному з інтерв'ю на запитання про літературних учителів та наставників він відповів: “Слово народне – чіпке, влучне, то ніжне, то убивчо

невідпорне, – мій перший учитель в поезії...”² Усе ж антитезу “багатий” – “бідний” Іван Драч, на відміну від Боровиковського, розчинив, увівши у вірш третього – “середняка”: “А коли ти, скажемо, посерединці? – Будете вдвох зі скепсисом наодинці”.

Чи не з власного досвіду знав поет цього “третього” – не багатий, але й не бідний? Принаймні в окремих автобіографічних віршах збірки він аж надто самоіронічний.

У збірці неодноразово проривається ностальгія поета за молодістю. Нагадуючи про свій “дідівський вік”, він не приховує звичайного людського мінору і зрозумілої в такій віці частої думки: чи встигне завершити розпочате? З поезії “Рожевий асфальт од рожевих каштанів...” дізнаємося, що поет “щойно почав лиш трудного “Мазепу”, та й “Тонту” якось зачепив із кінця”, задумав твори (очевидно, поеми) “Голод”, “Леонтович”, але весь у тривозі й надії: “А може ще. Може. Хоч дещо закінчу. Скажений аврал...”. Подібними тривогами-надіями сповнена й поезія “Будуєм дім, що розпочав наш син...”: “Хто його довершить?.. Коли і нас чекає чорний вершник. Чи встигнемо?..”.

Десь – як у вірші “Нагадують вдови про спомини...” – закрадається в поета думка про “лебедину пісню”. Останню. Але ж Драч не був би Драчем, якби, дерзновенний, не тріпонував – ні, не стариною, – поетичними неспокійними крилами, – та не видобувся навіть з найсумнішої нути на оптимістичний акорд! Починає, скажімо, невесело:

*Ніяк не можу склепити віч.
Падають яблука цілу ніч.
Видно, усе йде до гаплика.
Б'ють по мені, луплять яблука.*

Не сприяє веселості й роздум про наш непрозорий (читаймо: злочинний) час: “Щось мене переслідує. Хтось. Машину спалив мені і гараж”. Та закінчує поет несподівано сильно: якщо вже вмирати – якщо той “хтось”, розійшовшись, “допалить і душу до дна”, – то й смертю утвердити щось високе і світле:

*...Буде день,
Буду пожарищем для людей.
Буду жахати і жахкотіти,
А що скажуть внуки, виречуть діти?!
Що всюди залежні, хоч вже незалежні.
Дідовим чадом дуже збентежені.
Тож в тому смороді серед бентежності
Будь смолоскипом у День Незалежності!..*

² Драч І. Духовний меч: Літературно-критичні статті та есе. Київ, 1983. С. 346).

Отакий Іван Драч: широкодіапазоновий – умів ударяти й рикошетами, супокійний і рвійний, часом зухвалий, – різний. Радістю його в останні роки, найбільшим його добром були діти, онуки. Писав про них і для них (“Свята трійця”, “Педикюр чи фітнес”, “Жаби”, “Внук Іван мене вже переріс..”), жив ними. Побуває не раз у дочки в Празі, поїздить по літературних симпозиумах, читацьких конференціях, книжкових форумах (куди лиш не запрошують!) – та й все частіше квапиться до рідного гнізда.

*...Адже вдома – вдома
Зникає геть моя скажена втома,
І знов до мене в гості прийде муза, –
Нудьгу спиню на всіх проклятих шлюзах,
І старість геть розвіється, як дим.
Адже вмирати треба молодим.
 (“Я скучив за маршрутками й метро...”).*

Не раз, коли “у гості прийде муза”, поет – і зух, і відчайдух, як в молоді літа. Й виходять тоді з-під його пера і жартівливі ліричні вірші (“Дівочі голоси”, “Єва Богові сказала...”), і дотепні, з гумором, спогади (“ВІНГРАН”), і принципові медитації на захист української ідентичності (“Солонцювати”).

Боліла, обурювала поета безвідповідальність відповідальних за сучасний стан української культури (поезія “Никифор Дровняк”), за екологію (“Світязь плакав у мене на грудях...”), інфраструктуру (“Ода Дрогобичу”).

У Дрогобичі – місті Франкової юности – Іван Драч бував не раз, та коли поїздив його вулицями, – ‘вчистив’ сатиричну “оду”:

*Які в Дрогобичі розгепані дороги
І вирви вирвані – вночі чи завидна!..
Неначе чорт узяв його на роги
І термосує містом Сатана.*

Даремно апелює поет до знаменитого класика: “Франку великий! Славний атеїсте! Спини диявола. Вже годі нас трясти...”. Франко ще в 1882 році – у сатирі “Похвала Дрогобича”, – “хвалив” Дрогобич, зокрема, у такий спосіб:

*Твій Бориславський тракт – гай, гай,
Се восьме чудо світу, –
Здаєсь, що на нім ти болото зібрав
З ціліського повіту.*

Франкова сатира, правда, побачила світ щойно 1976 року – в 50-томовому Зібранні творів письменника. Та якби і вчасно, – чи поспішили б тодішні “батьки

міста” діяльно відреагувати на Франкову критику? Теперішні, тим більше, не поспішать, – бо і Франко від них далеко, й самі вони крутіші від колишніх і частіше заклопотані не державною, а власною кишенею.

Можна, проте, сподіватися, що саме “Ода Дрогобичу” стане початком позитивного розв’язання проблеми. Адже Дрогобич, як бачимо, вдруге “удостоюється чести” сатирично входити у велику літературу через свої дороги, – це ж треба! Чень, утретє не забажає...

Щодо звернення до Франка як до “славного атеїста”: це поетична пересада. Відомо, що в молодості Франко зазнав хвороби соціалізму, а звідти – й атеїзму. Та він, на щастя, цю хворобу переріс і потім згадував про неї не без іронії. Мало хто відає, що публікований 1878 року вірш з атеїстичними висловами “Товаришам із тюрми”, який так насаджували в дитячі голови радянські підручники, Франко довго не вважав за доцільне включати до збірок, лише наприкінці життя, знаючи, що колись цей твір знайдуть і трактуватимуть, як щось серйозне, надрукував його в збірці “Давне й нове” (1911) під заголовком “На зорі соціалістичної пропаганди”. Радянські підручники про це мовчали.

Колишній січовий стрілець Ярослав Гриневич, який свого часу з матір’ю, письменницею Катрею Гриневичівною, відвідував хворого Івана Франка, ще 1956 року видав у Нью-Йорку книжку “Віруючий Франко”. За свідченням педагога й літературознавця Романа Чубатого, коли в 1913 році відзначали 40-річчя літературної творчості Франка, письменник “з окремим натиском” заявив: “Ще раз підкреслюю: я людина віруюча!”³.

Віриться, що Іван Драч був неабияк посвячений у світоглядну еволюцію Франка, але... хіба не можна поетові до поета – з жартівливою пересадою!?

Сатиру Іван Драч пише ніби так собі, легкома, та краще на перо йому не потрапляти. Влучний – хай сховаються всі теперішні одеські салтикові-щедріни! Буває, що не втримується від слова на грані фолу (“Черга до діда”, “Донецький суржик”). Та що робити, як навколо стільки неподобств, стільки фальші і зрадництва!? Тут дійсно не раз “лихословити слів не стає” (фраза з елегії “Світязь плакав у мене на грудях...”)!

Накінець – про політичну поезію в “Неспокійних крилах”, без якої Іван Драч – поет-державник – просто не мислиться.

Свого часу видатний наш історик сказав: “Неполітичної української роботи в Галичині взагалі не може бути”⁴ Нині ці слова можна – і треба! – прикласти до всієї України. Бо коли не в Галичині, а на Київщині, в рідних поетові Теліжинцях, понад вісімдесятилітнього дідуся діти і внуки, які живуть у Московії, а до нього раз на рік приїжджають хіба за провізією, обізвали бандерівцем, то хто скаже, що це не політика? Якби з шанобою, достойно, адже “бандерівець” – саможертвний український патріот, а то з осудом і зневагою в дусі московської

³ Спогади про Івана Франка. Львів, 1997. С. 535.

⁴ Грушевський М. Наша політика. Львів, 1911. С. 85.

пропаганди. Дідусь, звичайно, не стерпів – показав “блудним дітям” на двері. “Діти змотались. Не забули сала. Яєць не забули. Подякувати забули старому бандерівцю” (вірш “Бандерівець Хейлик”).

Тривогу, невсипущу турботу Івана Драча про Україну в світі чи не найкраще у збірці засвідчує поезія “В парку Шевченка”. Йдеться про славний столичний парк. Вихід чорних південноафриканців із червоного корпусу Університету, що навпроти парку, будить у поета асоціацію: “Червоне і чорне – це не УПА. Це наша доля, тупа і сліпа”. Що то за доля?

*Сотня небесна – свята і безгрішна.
Старперів тисяча – люта й розкішна –
По міністерствах підпільним Донбасом
Труїть державу кацапським газом.
Вони запосіли, стали киянами.
А ті, що завжди були росіянами,
Що вони: вмить – і уже патріоти?!
Були супроти – вічно супроти!*

Воістину в унісон із Шевченковим “Та не однаково мені, як Україну злії люде присплять, лукаві, і в огні її, окраденую, збудять...” звучать сьогодні такі рядки Драчевої поезії:

*О, Україно! Вдовщице-нене!
Кігтить тебе плем'я шалене,
А ти до усіх розкриваєш обійми.
Прийде кацап – і серденько вийме!
Тримайся, матусю! Обіймів не треба!
А то він усіх нас відправить до неба
Небесним мільйоном – не небесною сотнею,
І руки поміє з оцтом і содою.*

У віршах “І зверхньо дивиться тевтон...”, “Ще раз сконати десятильйонно...” Іван Драч справедливо дорікає хваленій Європі, усій світовій “полатаній Цивілізації” за байдужість, за бездіяльність щодо сьогодиншнього тяжкого становища України. Так дорого “платимо ми за Майдан”, а світові ще, видно, мало крові, – світ хіба зрідка хижій Москві “погрозить елегантно пальчиком... нагадає про санкції”.

Такі вони, “Неспокійні крила” Івана Драча.

Не так давно вийшов поважний біобібліографічний показник “Іван Драч: Література. Кінематограф. Політика” (Київ, 2011. – 516 с.). Мудро там названа вступна стаття політолога В. Ковтуна – “Зробіть більше”, і слушно почата: “До І. Драча мало хто наважувався називати українців великою нацією, ба більше –

вони самі себе. Він додав до української свідомости тему, якої нам, суцям і прийдешнім, не оминати: що то бути українцем і на власній одвічній землі обітованій, і в воістину біблійному розсіянні по світах”.

Одне з достойних визнань, яких Іван Драч заслужив багато. Дійсно: зробіть більше!

Михайло ШАЛАТА
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Mykhaylo Shalata
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University